

**Rokasgrāmata pašvaldībām
saistošo noteikumu izstrādei
īpaši aizsargājamās
dabas teritorijās**

2005

Šis izdevums tapis projekta "Gaiziņkalna dabas parka jaunā aizsardzības plāna ieviešanas pasākumi" ietvaros.

Projektu finansē Latvijas Vides aizsardzības fonds.

Projekta ierosinātājs un realizētājs: Gaiziņkalna dabas parka sabiedriskā padome.
Projekta realizācijas vieta: Gaiziņkalna dabas parks.

Izdevumā publicēto materiālu sagatavojuši:

1. Guntis Kļaviņš (darba grupas vadītājs, Kolkas pašvaldība),
2. Jolanta Bāra (Dabas aizsardzības pārvalde),
3. Inga Račinska (Latvijas Dabas fonds).

Materiāls saskaņots ar Vides ministriju un Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministriju.

Izmantoti materiāli no Agneses Hartpengas publikācijām.

Saturs

Ievads	4
Bioloģiskās daudzveidības aizsardzības sistēma Latvijā	5
Politiskie un programmatiskie dokumenti dabas aizsardzības jomā	7
Starptautiskās iniciatīvas bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā	7
Institūcijas un organizācijas, kas nodarbojas ar dabas aizsardzības jautājumiem	8
Vietējo pašvaldību saistošo noteikumu vieta dabas aizsardzībā un apsaimniekošanas pasākumu plānošanā	9
Praktiskā dabas aizsardzības pasākumu plānošanas gaita Latvijā	11
Plānošana ĪADT	12
Funkciju sadalījums dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu plānošanā	13
Plānošanas procesa loģiskā shēma	14
Problēmsituācijas	15
Sabiedrības līdzdalība	15

Ievads

Gaiziņkalna dabas parka sabiedriskā padome jau 5 gadus realizē dažādus projektus Gaiziņkalna dabas parka attīstības veicināšanai. Tā kā Gaiziņkalna dabas parks ir definēts kā *NATURA 2000* potenciālā teritorija, viens no primārajiem uzdevumiem ir veikt jaunā parka plāna ieviešanas pasākumus:

- ▶ nodrošināt atbilstošu aizsardzības režīmu teritorijai, ievērojot teritorijas individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus un tajos noteiktos ierobežojumus atbilstoši teritorijas zonējumam;
- ▶ iesaistīt Aronas, Bērzaunes un Vestienas pagastu pašvaldības teritorijas dabas aizsardzībā un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā;
- ▶ nepieļaut tādas saimnieciskās darbības, kuras var nelabvēlīgi ietekmēt dabas parkā esošās aizsargājamās sugas un biotopus;
- ▶ nodrošināt dabas parkā esošo mežaudžu, sugu un biotopu saglabāšanu un to apsaimniekošanu videi draudzīgā veidā.

Projekta galvenais mērķis ir praktiski ieviest dzīvē jaunā Gaiziņkalna dabas parka aizsardzības plāna apsaimniekošanas pasākumus, lai realizētu ES vides likumdošanas ieviešanu mūsu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai, kā arī veidot Gaiziņkalna dabas parku par valsts nozīmes izglītojošu un audzinošu sporta, atpūtas, tūrisma vietu, vienlaikus nodrošinot rekreācijas resursu un bioloģiskās daudzveidības ilgtspējīgu pastāvēšanu.

Pagaidām nav izstrādāts vienots modelis, kā savienot vides, mežsaimniecības, pašvaldību teritoriju plānotāju sadarbību, pēc kādiem kritērijiem vietējām pašvaldībām izstrādāt saistošos noteikumus tieši aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanai. Tādēļ šī projekta laikā tiek izstrādāti metodiskie materiāli – rokasgrāmata par dabas aizsardzības interešu integrāciju pašvaldību saistošo noteikumu izstrādes procesā. Šo rokasgrāmatu varēs izmantot kā paraugmodeļi arī citas Latvijas pašvaldības. Šie pašvaldību metodiskie materiāli – rokasgrāmata – tiek nodrukāti 500 eksemplāru tirāžā un ar Dabas aizsardzības pārvaldes starpniecību izplatīti visā valstī.

I. Luse
GDPSP projektu koordinatore

Bioloģiskās daudzveidības aizsardzības sistēma Latvijā

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

Bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai Latvijā ir izveidota īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (ĪADT) sistēma, kurā ietilpst 7 kategoriju aizsargājamās teritorijas: dabas rezervāti, nacionālie parki, biosfēras rezervāts, dabas liegumi, dabas parki, aizsargājamo ainavu apvidi, dabas pieminekļi (dendroloģiskie parki un stādījumi, ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi, dižkoki). Šo teritoriju izveidošanu, aizsardzību un apsaimniekošanu reglamentē likums "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām" (1993) un tam pakārtotie likumi un Ministru kabineta (MK) noteikumi – "Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi" (MK noteikumi Nr. 415, 22.07.2003., ar grozījumiem 26.10.2004.), "Noteikumi par dabas parkiem" (MK noteikumi Nr. 83, 09.03.1999., ar grozījumiem 11.04.2000., 18.03.2003., 08.04.2004., 10.08.2004.), "Noteikumi par dabas liegumiem" (MK noteikumi Nr. 212, 15.06.1999., ar grozījumiem 26.06.2001., 21.10.2003., 08.04.2004., 10.08.2004., 30.11.2004.), "Noteikumi par aizsargājamo ainavu apvidiem" (MK noteikumi Nr. 69, 23.02.1999., ar grozījumiem 08.04.2004.), "Noteikumi par aizsargājamiem dendroloģiskiem stādījumiem" (MK noteikumi Nr. 131, 20.03.2001.), "Noteikumi par aizsargājamiem ģeoloģiskajiem un ģeomorfoloģiskajiem pieminekļiem" (MK noteikumi Nr. 175, 17.04.2001.), īpaši aizsargājamo dabas teritoriju speciālie likumi un individuālie Ministru kabineta noteikumi (sk. <http://www.vidm.gov.lv/vad/Latviski/Likumd/Likumi.html> un <http://www.vidm.gov.lv/vad/Latviski/Likumd/MK.html>). Tāpat atsevišķas ar ĪADT aizsardzību un apsaimniekošanu saistītas normas atrodamas nozaru (piemēram, meža apsaimniekošanas) likumdošanā.

Pašlaik Latvijā ir 4 dabas rezervāti, 3 nacionālie parki, 1 biosfēras rezervāts, 278 dabas liegumi, 43 dabas parki, 9 aizsargājamo ainavu apvidi, 206 ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi un 89 dendroloģiskie stādījumi, kā arī dižkoki, kuri aizsardzības statusu iegūst, ja tie sasnieguši noteiktus izmērus – apkārtmēru vai augstumu.

Dabas rezervāti ir cilvēka darbības neskartas vai mazpārveidotas teritorijas, kurās tiek nodrošināta dabisko procesu netraucēta attīstība, lai aizsargātu un izpētītu retas vai tipiskas ekosistēmas un to sastāvdaļas. Latvijā ir Teiču, Krustkalnu, Grīņu un Moricsalas dabas rezervāts.

Nacionālie parki ir plaši apvidi, kam raksturīgi nacionāli nozīmīgi, izcili dabas veidojumi, cilvēka darbības neskartas un mazpārveidotas ainavas un kultūrainavas, biotopu daudzveidība, kultūras un vēstures pieminekļu bagātība un kultūrvides īpatnības. Nacionālo parku uzdevumi ir dabas aizsardzība, kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana, zinātniskās izpētes, izglītošanas un atpūtas organizēšana, kuru ierobežo dabas un kultūrvides aizsardzības nosacījumi. Latvijā ir Gaujas, Ķemeru un Slīteres nacionālais parks.

Biosfēras rezervāti ir plašas teritorijas, kurās atrodas starptautiski nozīmīgas ainavas un ekosistēmas. Biosfēras rezervātu izveidošanas mērķis ir nodrošināt dabas daudzveidības saglabāšanu un veicināt ilgtspējīgu teritorijas sociālo un ekonomisko attīstību. Pašlaik Latvijā ir viens – Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts.

Dabas liegumi ir cilvēka darbības mazpārveidotas vai dažādā pakāpē pārveidotas dabas teritorijas, kas ietver īpaši aizsargājamo savvaļas augu un dzīvnieku sugu dzīvotnes un īpaši aizsargājamus biotopus. Latvijā ir 278 dabas liegumi.

Dabas parki ir teritorijas, kas pārstāv noteikta apvidus dabas un kultūrvēsturiskās vērtības un kas ir piemērotas sabiedrības atpūtai, izglītošanai un audzināšanai, neapdraudot šīs vērtības. Latvijā ir 43 dabas parki.

Dabas pieminekļi ir atsevišķi, savrupi dabas veidojumi: aizsargājamie *koki, dendroloģiskie stādījumi, alejas, ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi* un citi dabas retumi, kam ir zinātniska, kultūrvēsturiska, estētiska vai ekoloģiska vērtība.

Aizsargājamo ainavu apvidi ir teritorijas, kas izceļas ar savdabīgu vai daudzveidīgu ainavu un īpašu skaistumu. To mērķis ir aizsargāt un saglabāt Latvijai raksturīgo kultūrvidi un ainavu tās daudzveidībā, kā arī nodrošināt sabiedrības atpūtai un tūrismam piemērotas vides saglabāšanu un dabu saudzējošu saimniekošanas metožu pielietošanu. Latvijā ir 9 aizsargājamo ainavu apvidi.

Sugu un biotopu aizsardzība

Lai gan arī īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izveidošanas mērķi parasti ir saistīti ar sugu un biotopu aizsardzību, tomēr ne vienmēr retās sugas un biotopus iespējams aizsargāt, izveidojot tām ĪADT. Iemesli ir dažādi: ir retas sugas, kuras nav piesaistītas vienai konkrētai teritorijai visu savu dzīves laiku (piemēram, migrējošie putni), vai arī biotopi ir sastopami fragmentāri, ļoti mazās platībās, tie ir tik reti, ka aizsardzības vērts ir katrs – pat neliels – saglabātais fragments. Tādēļ pieņemti īpaši ar sugu un biotopu aizsardzību saistīti normatīvie akti – Sugu un biotopu aizsardzības likums (2003), "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu" (MK noteikumi Nr. 396, 14.11.2000., ar grozījumiem 27.05.2004.), "Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu" (MK noteikumi Nr. 421, 05.12.2000., ar grozījumiem 25.01.2005.), "Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi" (MK noteikumi Nr. 45, 30.01.2001.), kas nosaka, kuras sugas un biotopi ir aizsargājami, kādas darbības ar tiem nav atļautas, kā arī kārtību, kādā izveidojamas īpašas, nelielas aizsargājamas teritorijas konkrētas sugas vai biotopa aizsardzībai (mikroliegumi). Tāpat sugu un biotopu aizsardzības prasības ietvertas vairākos citos normatīvajos aktos, tai skaitā nozaru normatīvajos aktos – meža, zvejniecības un dzīvnieku aizsardzības likumdošanā (sk. <http://www.vidm.gov.lv/vad/Latviski/Likumd/MK.html>).

Ja pārkāptas bioloģiskās daudzveidības aizsardzības prasības, kas noteiktas Latvijas likumdošanā, vainīgo personu var sodīt saskaņā ar Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksu (1984), kur šādi nodarījumi paredzēti septītajā nodaļā "Administratīvie pārkāpumi vides, vēstures un kultūras pieminekļu aizsardzībā", vai Krimināllikumam, kur šādi nodarījumi paredzēti XI nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi" (96.–115. pants).

Politiskie un programmatiskie dokumenti dabas aizsardzības jomā

Nacionālais vides politikas plāns (2004–2008) izstrādāts atbilstoši likuma “Par vides aizsardzību” 8. panta prasībām un Ministru kabineta 2002. gada 15. augusta rīkojumam Nr. 436 “Par Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņem”. Viena no svarīgākajām vides politikas plāna atziņām – Latvijā ir liela ekosistēmu un to dabisko struktūru, kā arī vietējo savvaļas sugu, lauksaimniecības augu un dzīvnieku šķirņu daudzveidība. Šīs daudzveidības saglabāšana ir nepieciešama ne tikai veselīgas dzīves vides un ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai Latvijā, bet arī starptautisko saistību izpildē (<http://www.vidm.gov.lv/varam/Doc/vapp/Lnvp04.htm>).

Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma (apstiprināta Ministru kabinetā 2000. gadā) un Rīcības plāns. Katru gadu tiek sastādīts lkgadējais ziņojums par Rīcības plāna ieviešanu; 2003. gadā Rīcības plāns tika pārskatīts un atjaunots (http://www.vidm.gov.lv/vad/Latviski/Plani/BD_nac_programma/Saturs.html).

Notiek arī bioloģiskās daudzveidības jautājumu integrācija atbilstošo nozaru programmatiskajos dokumentos. Piemēram, dokumentā “Latvijas meža politika” (1998) ietverti ar bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu saistītie jautājumi (http://www.zm.gov.lv/forestry_policy/index.php?id=1798).

Starptautiskās iniciatīvas bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā

Mūsdienās tiek atzīts, ka bioloģiskā daudzveidība jāaizsargā starpvalstu vai globālā līmenī un ka sugu aizsardzība nav iespējama bez to dzīvotņu aizsardzības. Tādēļ tiek noslēgtas dažādas starpvalstu vienošanās (konvencijas, līgumi), kas nodrošina vienotu izpratni bioloģiskās daudzveidības aizsardzības jomā.

Saskaņā ar Riodežaneiro konvenciju “Par bioloģisko daudzveidību” (1992, 187 dalībvalstis), *bioloģiskā daudzveidība nozīmē dzīvo organismu formu dažādību visās vidēs, tai skaitā sauszemes, jūras un citās ūdens ekosistēmās un ekoloģiskajos kompleksos, kuru sastāvdaļas tās ir; tā ietver daudzveidību sugas ietvaros, starp sugām un starp ekosistēmām*. Līdz ar to tiek atzīta katras sugas, katras ekosistēmas nozīme pasaules procesos; katra no sugām ir veidojusies miljoniem gadu ilgā evolūcijas procesā un katrai ir vieta arī mūsdienu pasaulē.

Latvijas valsts ratificējusi vairākas konvencijas, kas saistītas ar bioloģiskās daudzveidības aizsardzību – konvenciju “Par bioloģisko daudzveidību” (Riodežaneiro konvencija, 1992), konvenciju “Par starptautiskas nozīmes mitrājiem, īpaši kā ūdensputnu dzīves vidi” (Ramsāres konvencija, 1971), konvenciju “Par migrējošo savvaļas dzīvnieku sugu aizsardzību” (Bonnas konvencija, 1979), konvenciju “Par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību” (Bernes konvencija, 1979), konvenciju “Par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām dzīvnieku un augu sugām” (Vašingtonas konvencija jeb CITES, 1973), konvenciju “Par Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzību” (Helsinku konvencija, 1994).

1995. gadā Latvija parakstīja Eiropas Līgumu aresošajām ES dalībvalstīm. Šajā Līgumā Latvija apņemas saskaņot savu likumdošanu ar ES direktīvu prasībām. Būtiskākās ES direktīvas, kas uzliek pienākumus bioloģiskās daudzveidības aizsardzībā, ir Padomes direktīva 79/409/EEK (02.04.1979.) “Par savvaļas putnu aizsardzību” un Padomes direktīva 92/43/EEK (21.05.1992.) “Par dabisko biotopu un savvaļas dzīvnieku un augu aizsardzību”.

Institūcijas un organizācijas, kas nodarbojas ar dabas aizsardzības jautājumiem

Ar dabas aizsardzības jautājumiem nodarbojas šādas Vides ministrijai un Zemkopības ministrijai pakļautas iestādes:

1. Vides ministrijai pakļautās iestādes:

- ▶ Dabas aizsardzības pārvalde;
- ▶ Gaujas nacionālā parka administrācija;
- ▶ Slīteres nacionālā parka administrācija, kas veic administrācijas funkcijas arī Grīņu un Moricsalas dabas rezervātā;
- ▶ Teiču dabas rezervāta administrācija, kas veic administrācijas funkcijas arī Krustkalnu dabas rezervātā;
- ▶ Ķemeru nacionālā parka administrācija;
- ▶ Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta administrācija;
- ▶ Valsts vides dienests;
- ▶ Latvijas Vides aģentūra.

2. Zemkopības ministrijai pakļautās iestādes:

- ▶ Valsts meža dienests.

To īpaši aizsargājamo dabas teritoriju pārvaldi, kurām nav savas pārvaldes institūcijas, realizē pašvaldības.

1. tabula. Pienākumi dabas aizsardzības jomā – sadalījums starp Vides un Zemkopības ministrijas pakļautībā esošajām iestādēm.

Nr.	Darbības sfēra	ĪADT administrācijas	VVD	DAP	VMD
1.	ĪADT pārvaldes koordinēšana			x	
2.	Pārvaldes organizēšana ĪADT bez savas administrācijas			x	
3.	Dabas aizsardzības plānu izstrādes organizēšana ĪADT bez savas administrācijas, to ieviešanas veicināšana			x	
4.	Medību atļauju izsniegšana ārpus nacionālajiem parkiem un rezervātiem				x
5.	Medību atļauju izsniegšana nacionālajos parkos un rezervātos	x			
6.	Ciršanas apliecinājumu izsniegšana				x
7.	Ciršanas apliecinājumu izsniegšana Gaujas, Slīteres vai Ķemeru nacionālajā parkā, vai arī Teiču, Krustkalnu, Grīņu vai Moricsalas dabas rezervātā	x			
8.	ĪADT valsts kontrole	x	x		x
9.	Meža apsaimniekošanas plānu un inventarizāciju reģistrēšana				x
10.	Meža apsaimniekošanas plānu apstiprināšana ĪADT		x		
11.	Vides valsts inspektoru darbības uzraudzība		x		
12.	Normatīvo aktu, kas regulē dabas aizsardzības prasības (arī mežā), uzraudzība	x	x		x

13.	Sugu un biotopu likumā un Medību likuma 11. pantā paredzēto atļauju izsniegšana, apturēšana un anulēšana			x	
14.	Medijamo dzīvnieku uzskaitē (arī ĪADT)				x
15.	Reto un īpaši aizsargājamo sugu un biotopu apsaimniekošanas pasākumu organizēšana, ja tas nepieciešams to saglabāšanai			x	
16.	Mikroliegumu izveidošanas priekšlikumu izskatīšana			x	
17.	Mikroliegumu noteikšana meža zemēs				x
18.	Mikroliegumu apsaimniekošanas un aizsardzības valsts kontrole	x	x		x

VVD – Valsts vides dienests

ĪADT administrācija – Gaujas, Slīteres vai Ķemeru nacionālā parka, vai arī Teiču dabas rezervāta administrācija

DAP – Dabas aizsardzības pārvalde

VMD – Valsts meža dienests

ĪADT – īpaši aizsargājamā dabas teritorija

Vietējo pašvaldību saistošo noteikumu vieta dabas aizsardzībā un apsaimniekošanas pasākumu plānošanā

Lai izprastu vietējo pašvaldību teritorijas plānojumu nozīmi dabas aizsardzībā, ir vēlreiz jāatgriežas pie iepriekšējā nodaļā apskatītajiem normatīvajiem aktiem – likuma “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” (1993) un tam pakārtotajiem likumiem un Ministru kabineta (MK) noteikumiem (“Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” (MK noteikumi Nr. 415, 22.07.2003., ar grozījumiem 26.10.2004.), Sugu un biotopu aizsardzības likums (2003), “Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” (MK noteikumi Nr. 396, 14.11.2000.), “Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu” (MK noteikumi Nr. 421, 05.12.2000.), “Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi” (MK noteikumi Nr. 45, 30.01.2001.)).

Neatkarīgi no to atrašanās vietas Latvijas Republikā, vietējām pašvaldībām ir saistoši minētie normatīvie dokumenti, kas kalpo par pamatojumu vietējo pašvaldību teritorijas plānojumos noteikt dabas aizsardzības ierobežojumus.

Vietējās pašvaldības teritorijas plānojums tiek apstiprināts un kā pašvaldības saistošie noteikumi tiek izdota tā grafiskā daļa un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi.

Ievērojot tiesību aktu hierarhiju, pašvaldības saistošajiem noteikumiem ir zemāks spēks nekā Satversmei, likumiem un Ministru kabineta noteikumiem¹.

¹ Administratīvā procesa likums, 15. panta 2. daļa, pieņemts 2001. gada 25. oktobrī (“Latvijas Vēstnesis”, 2001. gada 14. novembris, Nr. 164).

Tādējādi, izstrādājot teritorijas plānojumu, pašvaldībai ir jāievēro spēkā esošie augstāka juridiskā spēka normatīvie akti, kas attiecas uz teritorijas plānošanu, tai skaitā vides aizsardzības normatīvās prasības. Taču šeit jāpiebilst, ka pašvaldības saistošie noteikumi, kuri tiek izdoti, apstiprinot teritorijas plānojumu, ir rezultāts demokrātiskam, decentralizētam, likumā un attiecīgajos Ministru kabineta noteikumos reglamentētam procesam, kurā svarīga loma ir sabiedrības viedoklim, kas ne vienmēr tiek ņemts vērā, pieņemot Ministru kabineta noteikumus.

“Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumu” II nodaļa nosaka teritorijas plānojuma sastāvdaļas.

Saskaņā ar noteikumu 25. punktu, plānojumā cita starpā iekļauj:

- ▶ *informāciju par atļauto un aizliegto teritorijas izmantošanu;*
- ▶ *prasības dabas teritoriju izmantošanai un apstādījumu ierīkošanai;*
- ▶ *prasības īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izmantošanai.*

Plānojot pašvaldības teritoriju, kas neatrodas kādā īpaši aizsargājamā teritorijā, spēkā esošais tiesiskais regulējums teritorijas plānošanā nosaka maz kritēriju:

- ▶ *rajona teritorijas plānojums, kurā attiecīgā pašvaldība atrodas;*
- ▶ *kaimiņu pašvaldību teritorijas plānojums;*
- ▶ *attiecīgās vietējās pašvaldības politikas plānošanas dokumenti;*
- ▶ *sabiedrības viedoklis;*
- ▶ *institūciju sniegtie nosacījumi un atzinumi.²*

Pašvaldības pienākums ir izstrādāt teritorijas plānojumu, lai varētu izpildīt likumā noteiktās pašvaldības funkcijas,³ un nākas secināt, ka vietējām pašvaldībām, nosakot zemes izmantošanas un apbūves kārtību, deleģēta liela rīcības brīvība, jo pašvaldības plāno savas teritorijas neatkarīgi no tā, kas ir zemes īpašnieks, un īpašniekam jārēķinās ar tām attīstības idejām, ko pašvaldības iekļāvušas teritoriālajā plānojumā. Tas atbilst vispārējiem teritorijas plānošanas principiem demokrātiskās valstīs.

Vietējām pašvaldībām, kuras atrodas īpaši aizsargājamās dabas teritorijās vai kuru teritorijā atrodas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, plānojuma izstrādē bez vispārējiem likumiem un institūciju nosacījumiem un atzinumiem ir saistošs arī ar speciālajiem likumiem noteiktais regulējums. Praksē bieži vien institūciju nosacījumi un no tiem izrietošie atzinumi ir pretrunīgi – nepieciešama rūpīga iedziļināšanās, lai tos izprastu un ņemtu vērā.

Aizsargājamās teritorijās to aizsardzība un izmantošana tiek nodrošināta ar vairākiem dokumentiem:

- ▶ vispārējiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem;
- ▶ individuāliem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem;
- ▶ īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plāniem.⁴

Vispārējos un individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus reglamentē Ministru kabinets⁵.

² Teritorijas plānošanas likums, 6. panta 4. daļa.

³ Likums “Par pašvaldībām”, 14. panta 2. daļas 1. punkts, pieņemts 1994. gada 19. maijā (“Latvijas Vēstnesis”, 1994. gada 24. maijs, Nr. 61).

⁴ Likums “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”, 15. pants, pieņemts 1993. gada 2. martā (“Latvijas Vēstnesis”, 1993. gada 1. aprīlis, Nr. 12).

⁵ MK noteikumi Nr. 415 “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”, pieņemti MK 2003. gada 22. jūlijā (“Latvijas Vēstnesis”, 2003. gada 8. augusts, Nr. 112); MK noteikumi Nr. 116 “Slīteres nacionālā parka individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”, pieņemti MK 2001. gada 13. martā (“Latvijas Vēstnesis”, 2001. gada 16. marts, Nr. 43).

Savukārt aizsargājamās teritorijas dabas aizsardzības plānu izstrādā noteiktam laika posmam, ņemot vērā par vides aizsardzību atbildīgā ministra ieteikumus. Šis plāns nosaka administratīvos, dabas aizsardzības un citus nepieciešamos pasākumus, kas veicami teritorijas bioloģiskās vērtības saglabāšanai, kā arī teritorijas iedalījumu zonās atbilstoši tajā veicamajiem aizsardzības un izmantošanas pasākumiem. Dabas aizsardzības plānu apstiprina atbildīgais ministrs. Saskaņā ar likumu, dabas aizsardzības plāns ir saistošs visu līmeņu teritorijas plānojumam un teritorijas apsaimniekotājiem, tai skaitā vietējo pašvaldību teritorijas plānojumam⁶.

Tā kā dabas aizsardzības plāns tiek apstiprināts ar atbildīgā ministra rīkojumu, tas ir atzīstams par iekšējo normatīvo aktu. Privātpersonām šāds iekšējais normatīvais akts nav saistošs, tāpēc, lai nodrošinātu dabas aizsardzības plāna ievērošanu, ir būtiski integrēt dabas aizsardzības plāna saturu vietējās pašvaldības saistošajos noteikumos. Šajā integrācijas procesā ir jāveic dažādo interešu līdzsvarošana, kas panākama galvenokārt ar diskusijām un informācijas nodrošinājumu.

Praktiskā dabas aizsardzības pasākumu plānošanas gaita Latvijā

Liela daļa Latvijas īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (ĪADT) veidotas pirms 20–30 gadiem vai vēl senāk. Aizsargājamās platības šajā laikā tika izvēlētas pēc citiem principiem nekā mūsdienās, tādēļ pirms iestāšanās Eiropas Savienībā ĪADT sistēma tika pārskatīta, notika jaunu teritoriju inventarizācija un dibināšana.

ES Putnu un Biotopu direktīvas prasību ieviešana Latvijā sākās 1998. gadā līdz ar projektu "Sugu un biotopu inventarizācija, aizsardzības plānu izstrāde un dabas aizsardzības struktūru attīstība Latvijā saistībā ar Putnu un Biotopu direktīvu transpozīciju" (1998–2000, sk. <http://www.vidm.gov.lv/vad/Latviski/SuguBiotopuProj/Default.html>). 2001. gadā Vides ministrijas pārraudzībā tika iesākts Dānijas–Latvijas projekts "Latvijas īpaši aizsargājamo teritoriju saskaņošana ar EMERALD/Natura 2000 aizsargājamo teritoriju tīklu" (sk. <http://www.vidm.gov.lv/vad/Latviski/projekti/nature2000.htm>). Projekta laikā tika veikta potenciālo Natura 2000 teritoriju inventarizācija un sastādīts teritoriju saraksts, kā arī izanalizēta informācija par jau esošajām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (kopškaitā 240 teritorijām – dabas rezervātiem, dabas parkiem, nacionālajiem parkiem un dabas liegumiem, kuru režīmi atbilst sugu un biotopu aizsardzības interesēm). Lielākā daļa ĪADT atbilda Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo teritoriju (Natura 2000) statusam, tomēr gan divu minēto projektu, gan projekta "Mežaudžu atslēgas biotopu (dabisko meža biotopu) inventarizācija Latvijā 1997–2003", gan projekta "Baltijas mežu kartēšana" ("Baltic Forest Mapping Project") realizācijas laikā tika konstatēts, ka ārpus ĪADT palikušas bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai būtiskas teritorijas. Tādēļ tika uzsākta jaunu īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izveide. Pašlaik Latvijā noteiktas 336 Natura 2000 teritorijas. Šajā skaitā ietilpst gan ĪADT, gan atsevišķi mikroliegumi, tomēr minētais skaitlis nav uzskatāms par ĪADT kopējo skaitu, jo vienā Natura 2000 teritorijā var ietilpt vairāku kategoriju ĪADT – tā, piemēram, par Natura 2000 teritoriju ir noteikts Vestienas aizsargājamo ainavu apvidus, kurā ietilpst dabas parks "Gaiziņkalns" un dabas liegumi "Kāla ezera salas" un "Ilziņa ezers".

⁶ Likums "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām", 18. pants.

Papildu informāciju par *Natura 2000* teritorijām var iegūt <http://www.vidm.gov.lv/vad/Latviski/natura.htm>.

Ja runājam par atšķirībām, kādas ir starp ĪADT, kas iekļautas *Natura 2000* teritoriju tīklā, un tām, kas ir tikai nacionālas nozīmes ĪADT, – nav atšķirību aizsardzības prasību, atļauto un aizliegtu darbību ziņā. Galvenā atšķirība – *Natura 2000* teritorijās jānodrošina visu saimniecisko aktivitāšu, kuras varētu ietekmēt teritorijas dabas vērtības, izvērtēšana, pie tam šādas saimnieciskās aktivitātes var būt plānotas arī ārpus ĪADT robežām. Tas nozīmē, ka atsevišķos gadījumos, lai veiktu būvniecību, būtisku ēku rekonstrukciju, zemes transformāciju, gruntsūdens līmeņa izmaiņas (kur to pieļauj likumdošana), būs jāveic ietekmes uz vidi novērtējuma procedūra.

Plānošana ĪADT

ĪADT plānošanas instruments ir dabas aizsardzības plāns, kurā vispirms tiek apkopota informācija par konkrēto ĪADT: dabas vērtībām, kas tajā atrodamas (aizsargājamas sugas, biotopi, ainaviskās vērtības), šīs dabas vērtības un teritoriju kā vienotu veselumu ietekmējošiem faktoriem (cilvēka saimniecisko darbību, dabas procesiem), kultūrvēsturi, sociāli ekonomisko situāciju – cik liels ir apdzīvojums, kā iedzīvotāji un teritorijas apmeklētāji izmanto teritoriju pašlaik un kādi ir viņu nākotnes plāni (tūrisms, rekreācija, lauksaimniecība, mežsaimniecība, zveja). Pēc informācijas apkopošanas tiek veikta plānošana – noteikti teritorijas aizsardzības un izmantošanas ilgtermiņa un īstermiņa mērķi, plānoti nepieciešamie apsaimniekošanas pasākumi gan sugu un biotopu aizsardzībai, gan saimnieciskās darbības attīstībai (ja tāda pieļaujama). Ja nepieciešams, tiek izstrādāts teritorijas zonējums – noteiktas platības, kurās nepieciešami stingrāki ierobežojumi, nekā to nosaka konkrētajā ĪADT spēkā esošie vispārējie noteikumi, un/vai platības, kurās iespējams veikt saimniecisko darbību, kas netiek pieļauta vispārējos noteikumos. Zonējumu attēlo kartogrāfiski, mēģinot rast piesaisti dabā esošajām robežām vai administratīvo vienību robežām (zemes īpašumiem, meža kvartāliem vai nogabaliem). Tāpat nosaka zonu robežlīnijas lauzuma punktu koordinātas. Zonu nosaukumus izvēlas atbilstoši to ĪADT nosaukumiem, kuru režīms un funkcijas atbilst konkrētajā zonā paredzētajam režīmam. Tā, piemēram, ja dabas parkā konstatēti īpaši vērtīgi meža biotopi, tiem izdala dabas lieguma zonu, kur nav atļauts veikt galveno cirti.

Lai apstiprinātu dabas aizsardzības plānā ieteikto zonējumu, jāizstrādā ĪADT individuālie izmantošanas un aizsardzības noteikumi, kurus apstiprina Ministru kabinets. Šajos noteikumos tiek konkretizētas katrā zonā un arī visā ĪADT atļautās un aizliegtās darbības, pielikumā pievienojot zonējuma shēmu un robežu aprakstu. Jau pieņemtos ĪADT individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus var aplūkot <http://www.vidm.gov.lv/vad/Latviski/Likumd/MK.html>.

Dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā ārkārtīgi būtiska ir sabiedrības un visu ieinteresēto institūciju iesaistīšana procesā. Vides ministrija rekomendē dabas aizsardzības plāna izstrādi uzsākt ar informatīvo sanākumi – caur vietējo presi un reizēm arī citiem informācijas līdzekļiem (personiskas vēstules, informācija pie ziņojumu dēļa pašvaldībā, mežniecībā u.c. institūcijās) uz sanākumi tiek uzaicināti iedzīvotāji un institūciju pārstāvji. Sanākumi plāna izstrādātājs organizē vietā, kas maksimāli ērti pieejama vietējiem iedzīvotājiem –

pagastmājā, mežniecībā, kultūras namā vai citur. Sanāksmē tiek sniegta informācija par konkrēto ĪADT, par plāna izstrādes gaitu, uzklauskas sanāksmes dalībnieku vēlmes, sniegtas atbildes uz jautājumiem. Tālākā procesa vadīšanai Dabas aizsardzības pārvalde izveido uzraudzības grupu, kurā tiek iekļauti zemes īpašnieku vai lietotāju, ieinteresēto institūciju (pašvaldību, reģionālo vides pārvalžu, Valsts meža dienesta u.c.), kā arī nevalstisko organizāciju pārstāvji. Plāna izstrādes laikā notiek vairākas uzraudzības grupas sanāksmes, kurās var piedalīties arī jebkurš interesents.

Ja par konkrēto ĪADT ir liela sabiedrības interese vai arī tajā ietilpst vairāk kā pieci zemes īpašumi, dabas aizsardzības plāna izstrādes noslēgumā plāna izstrādātājs organizē plāna sabiedrisko apspriešanu, kuras norises vieta un laiks tāpat tiek izziņots vietējā presē.

Kad dabas aizsardzības plāns pabeigts, apspriests un saskaņots, to apstiprina vides ministrs. Sagatavotie dabas aizsardzības plāni pieejami Dabas aizsardzības pārvaldes mājas lapā <http://www.dap.gov.lv/?objid=287>.

Funkciju sadalījums dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu plānošanā

Bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanai valsts izstrādā politiskos un programmatiskos dokumentus dabas aizsardzībā, pamatojoties uz starptautiskajām konvencijām, ES direktīvām un nacionālajām interesēm. Lai sekmīgi īstenotu politikas plānus un nacionālās programmas, valsts nodrošina likumu un noteikumu izstrādi, kā arī veic sistemātiskus grozījumus normatīvajos aktos. Vides ministrija un Zemkopības ministrija nodrošina darbu tajās dabas aizsardzības sfērās, kas tika apkopotas 1. tabulā.

No teritorijas plānošanas viedokļa pašvaldībām nozīmīgās valsts funkcijas dabas aizsardzībā ir:

- ▶ mikroliegumu veidošana kā meža, tā nemeža zemēs;
- ▶ dabas aizsardzības plānu izstrāde īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.

Kā nosaka likums "Par pašvaldībām", lai izpildītu savas funkcijas, pašvaldībām likumā noteiktajā kārtībā ir pienākums *izstrādāt pašvaldības teritorijas attīstības programmu un teritorijas plānojumu, nodrošināt teritorijas attīstības programmas realizāciju un teritorijas plānojuma administratīvo pārraudzību.*

Toties "Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi" ļoti detalizēti reglamentē pašvaldības darbības teritorijas plānojuma izstrādē. Nerunājot par virkni tehnisku un administratīvu darbību, kuras jāizpilda pašvaldībai, izstrādājot teritorijas plānojumu un plānošanas procesā nodrošinot dabas aizsardzības interešu integrāciju pašvaldības saistošajos noteikumos, būtiskākais uzdevums ir nodrošināt sabiedrības iesaistīšanu plānošanas darbā. "Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi" nosaka sabiedriskās apspriešanas procesa minimālās prasības. No pašvaldības puses plānošanas process ir jāizmanto kā pārliecināšanas, audzināšanas un izskaidrošanas iespēja, ar mērķi nodrošināt atbalstu teritorijas plānojumam un plānojumā ietvertajiem dabas aizsardzības plāna pasākumiem.

Pašvaldības iedzīvotājiem un zemju īpašniekiem teritorijas plānojuma sabiedriskās apspriešanas process patiesībā ir vienīgā iespēja aktīvi ietekmēt saistošo noteikumu saturu.

Plānošanas procesa loģiskā shēma

“Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi” (MK noteikumi Nr. 883, pieņemti MK 2004. gada 19. oktobrī, publicēti “Latvijas Vēstnesī” 2004. gada 3. novembrī) nosaka teritorijas plānojuma sastāvdaļas, tā izstrādes un sabiedriskās apspriešanas, spēkā stāšanās, grozīšanas, apturēšanas, likumības izvērtēšanas un ievērošanas pārraudzības kārtību vietējās pašvaldības līmenī. Pēc būtības šie noteikumi nav nekas cits kā plānošanas shēma, no kuras atkāpes nav pieļaujamas.

Tomēr analizējot ar dabas aizsardzību saistīto jautājumu plānošanu, no noteikumiem var izdalīt tās darbības un institūciju atbildību, kas nodrošina dabas aizsardzības intereses.

Teritorijas plānojuma izstrāde saskaņā ar “Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumu” 29. punktu sākas ar pašvaldības lēmuma pieņemšanu par plānojuma izstrādes uzsākšanu un darba uzdevuma apstiprināšanu saskaņā ar 31. punktu:

31. Izstrādes vadītājs sagatavo un vietējās pašvaldības dome (padome) apstiprina darba uzdevumu, kurā ietver:

31.1. vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma izstrādes pamatojumu, uzdevumus, izejas materiālus un prasības;

31.2. šo noteikumu 13. punktā minēto institūciju sarakstu;

31.3. vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma izstrādes laika grafiku, norādot plānotos sabiedriskās apspriešanas pasākumus.

No 13. punktā minētajām institūcijām dabas aizsardzības jomā darbojas Vides un Zemkopības ministrijas institūcijas (sk. 1. tabulu):

- ▶ reģionālā vides pārvalde (tagad – Valsts vides dienests);
- ▶ Lauku atbalsta dienesta reģionālā lauksaimniecības pārvalde;
- ▶ Valsts meža dienesta reģionālā struktūrvienība;
- ▶ valsts akciju sabiedrības “Latvijas valsts meži” mežsaimniecība;
- ▶ īpaši aizsargājamās dabas teritorijas administrācija (ja tāda ir).

Ievērojot “..pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumu” 12.2. punktu, institūcijas atbilstoši to kompetencei četru nedēļu laikā pēc vietējās pašvaldības pieprasījuma bez maksas sniedz to rīcībā esošo informāciju un/vai nosacījumus, kas nepieciešami vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma, detālplānojuma un to grozījumu izstrādei.

Saskaņā ar pastāvošo kārtību, īpaši aizsargājamo teritoriju dabas aizsardzības plāni pēc to apstiprināšanas tiek nodoti pašvaldībām, uz kuru teritoriju tie attiecas. Kā jau agrāk norādījām, dabas aizsardzības plāni ir saistoši, izstrādājot teritorijas plānojumus, un tiem ir jābūt pašvaldībās tūlīt pēc apstiprināšanas.

Kā rīkoties pašvaldībai, ja dabas aizsardzības plāns īpaši aizsargājamai dabas teritorijai nav izstrādāts? Gadījumā, ja attiecīgajai teritorijai nav izstrādāts dabas aizsardzības plāns, vietējā pašvaldība izmanto likumā noteikto kompetenci savas teritorijas plānošanā, pamatojoties uz augstāka līmeņa teritorijas plānojumus un normatīvajos aktos noteikto tiesisko regulējumu šajā jautājumā.

Ja kāda valsts institūcija norādījumos, ko izsniedz pašvaldības teritorijas plānojuma izstrādei, uzdod pašvaldībai izpildīt kādu no valsts iestādes funkcijām, jāņem vērā likuma “Par pašvaldībām” 9. pants:

“Valsts pārvaldes iestādes, ja tas paredzēts likumos vai Ministru kabineta noteikumos, var pilnvarot pašvaldības pildīt atsevišķas valsts pārvaldes iestāžu funkcijas, nosakot to

izpildes kārtību un uzraugot šo funkciju izpildi. Nododot valsts pārvaldes iestāžu funkciju izpildi pašvaldībām, vienlaikus tām nododami līdzekļi, kas paredzēti attiecīgo valsts pārvaldes iestāžu budžetā šo funkciju veikšanai.

Pašvaldībām nodoto valsts pārvaldes iestāžu funkciju izpildi organizē attiecīgā pašvaldība, bet par to izpildi ir atbildīga valsts pārvaldes iestāde, kas šīs funkcijas nodevusi pašvaldībai.”

Problēmsituācijas

Saskaņā ar likuma “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 18. panta 3. daļu, dabas aizsardzības plāns ir saistošs visu līmeņu teritorijas plānojumiem un teritorijas apsaimniekotājiem. Tomēr praksē rodas grūtības integrēt dabas aizsardzības plānu prasības teritoriju plānojumos dažādo plānojuma principu dēļ. Īpaši sarežģīta ir situācija, kad pašvaldībai jau ir izstrādāts teritorijas plānojums un pēc tam tiek apstiprināts dabas aizsardzības plāns. Tad rodas nepieciešamība veikt grozījumus teritorijas plānojumā, kas, ņemot vērā teritorijas plānošanas procedūru, prasa būtiskus pašvaldības resursus. Ja teritorijas plānojums jau izstrādāts, pašvaldībai dabas aizsardzības plāna izstrādes gaitā vēlams noskaidrot, vai dabas aizsardzības prasības konkrētajā ĪADT nav pretrunā ar teritorijas plānojumā paredzētajām darbībām.

Ir nepieciešams pievērst vairāk uzmanības šo abu plānošanas veidu savstarpējās savietojamības nodrošināšanai tehniskā līmenī.

Tomēr problēmsituāciju rašanās plānošanas procesā ir nenovēršama. Plānojuma sabiedriskās apspriešanas laiks ir īstais brīdis, kad jārisina radušās saskaņošanas problēmas. Šo laiku, ievērojot “Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumus”, pašvaldība var pagarināt, lai nodrošinātu nepieciešamo plānojuma kvalitāti.

Sabiedrības līdzdalība

Sabiedrības interešu atšķirības ir pamatā daudzām problēmsituācijām, kuras jārisina teritorijas plānojuma izstrādes laikā. No tiesiskā regulējuma viedokļa “Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi” nepārprotami definē sabiedriskās apspriešanas procedūru. Sabiedriskā apspriešana ir jāorganizē vismaz divos posmos. Par pirmo posmu “Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumos” teikts:

33. Par sabiedriskās apspriešanas pirmo posmu, kas ilgst ne mazāk par četrām nedēļām, vietējā pašvaldība publicē paziņojumu vietējā laikrakstā (ja nepieciešams, arī rajona laikrakstā, kurš tiek izdots ne retāk kā reizi nedēļā) un laikrakstā “Latvijas Vēstnesis”. Paziņojumā norāda:

33.1. vietējās pašvaldības domes (padomes) lēmumu par vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma izstrādes uzsākšanu;

33.2. izstrādes vadītāju;

33.3. sabiedriskās apspriešanas pirmā posma termiņu;

33.4. šo noteikumu 34. punktā minēto materiālu izstādīšanas vietu un laiku;

33.5. sabiedriskās apspriešanas pasākumu norises vietu un laiku;

33.6. apmeklētāju pieņemšanas un rakstisko priekšlikumu iesniegšanas vietu un laiku.

Noteikumu 33.5. punktā paredzētie sabiedriskās apspriešanas pasākumi nekur nav definēti. Tos nosaka katras pašvaldības un katras teritorijas specifika, kā arī praktisko plānotāju radošā izdoma un prasme. Galvenais šo pasākumu uzdevums ir nodrošināt Teritorijas plānošanas likumā noteikto principu un uzdevumu ievērošanu.

Teritorijas plānojuma izstrādē ievēro šādus teritorijas plānošanas principus:

- 1) ilgtspējības principu, kas nodrošina esošajām un nākamajām paaudzēm kvalitatīvu vidi, līdzsvarotu ekonomisko attīstību, racionālu dabas, cilvēku un materiālo resursu izmantošanu, dabas un kultūras mantojuma attīstību un saglabāšanu;*
- 2) interešu saskaņotības principu, kas nodrošina, ka teritorijas plānojumu izstrādā saskaņā ar citiem teritorijas plānojumiem un šajā plānojumā saskaņo valsts, plānošanas reģionu, pašvaldību un privātās intereses;*
- 3) daudzveidības principu, kas nodrošina, ka teritorijas plānojuma izstrādē tiek ņemta vērā dabas, kultūrvides, cilvēku un materiālo resursu un saimnieciskās darbības daudzveidība;*
- 4) detalizācijas principu, kas nodrošina, ka teritorijas plānošana nacionālajā, plānošanas reģionu, rajona un vietējo pašvaldību līmenī tiek paredzēta ar atšķirīgu detalizācijas pakāpi;*
- 5) konkurences principu, kas nodrošina, ka teritorijas plānojums rada vienlīdzīgus priekšnoteikumus uzņēmējdarbībai;*
- 6) nepārtrauktības un pēctecības principu, kas nodrošina, ka, mainoties spēkā esošajam plānojuma pamatojumam, teritorijas plānojums tiek grozīts, saglabājot tās teritorijas plānojuma daļas, kuru pamatojums nav mainījies;*
- 7) atklātības principu, kas nodrošina, ka teritorijas plānojums tiek izstrādāts, iesaistot sabiedrību un nodrošinot informācijas un lēmumu pieņemšanas atklātumu.⁷*

Teritorijas plānošanas uzdevumi ir šādi:

- 1) izvērtēt valsts, plānošanas reģionu, rajonu un vietējo pašvaldību teritorijas attīstības potenciālu un noteikt tā izmantošanai nepieciešamās prasības un ierobežojumus;*
- 2) radīt labvēlīgas apstākļus uzņēmējdarbības attīstībai un investīciju piesaistei;*
- 3) iekļauties kaimiņvalstu un Eiropas Savienības teritorijas plānošanas pasākumos;*
- 4) radīt priekšnoteikumus vides kvalitātes un teritorijas racionālas izmantošanas nodrošināšanai, rūpniecisko un vides risku novēršanai;*
- 5) garantēt tiesības izmantot un attīstīt nekustamo īpašumu saskaņā ar teritorijas plānojumu;*
- 6) veicināt pakalpojumu pieejamību un optimālu transporta sistēmas funkcionēšanu;*
- 7) saglabāt dabas un kultūras mantojumu, ainavas un bioloģisko daudzveidību, kā arī paugstināt kultūrainavas un apdzīvoto vietu kvalitāti.⁸*

Praktiskajā darbā, nosakot nepieciešamos sabiedriskās apspriešanas pasākumus dabas aizsardzības interešu sfērā, katrai pašvaldībai jāizvērtē pastāvošās problēmas. Problēmu apzināšana plānošanā un saistošo noteikumu izstrādē ir plānotāju pirmais un svarīgākais uzdevums. Sarežģītākais tomēr ir noteikt optimālo sabiedriskās apspriešanas pasākumu apjomu un tematiku.

Varētu minēt dažus piemērus teritorijas plānojuma sabiedriskās apspriešanas pirmajam posmam:

1. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas zemes īpašnieku tikšanās ar dabas aizsardzības speciālistiem (dienas kārtībā: pastāvošie aprobežojumi, īpašnieku un valsts pienākumi, īpašnieku tiesības veikt saimniecisko darbību, kompensāciju mehānismi);

⁷ Teritorijas plānošanas likums, 3. pants.

⁸ Teritorijas plānošanas likums, 4. pants.

2. Aptauija vai anketēšana. Tā kā plānošanas procesā jebkurā gadījumā ir jānoskaidro pašvaldības iedzīvotāju un zemes īpašnieku mērķi attiecībā uz sava īpašuma izmantošanu nākotnē, kā arī viedoklis par pašvaldības kopējo attīstību, anketēšana vai aptauja jāuzskata par neatņemamu plānošanas procesa sastāvdaļu. No anketas satura būs atkarīga plānojuma kvalitāte. Tā kā ir ļoti daudz dažādu anketu paraugu, katrai pašvaldībai jāņem vērā vietējā specifika un jāpielāgo paraugi saviem apstākļiem, iekļaujot anketā vietējai pašvaldībai būtiskus jautājumus;

3. Lauku atbalsta dienesta darbinieku tikšanās ar īpaši aizsargājamās teritorijas lauksaimniecības zemju īpašniekiem (dienas kārtībā: pastāvošā subsīdiju sistēma lauku apsaimniekotājiem īpaši aizsargājamajās dabas teritorijās, piemēri no praktiskās lauku apsaimniekošanas, subsīdiju saņēmēja pieredze sadarbībā ar Lauku atbalsta dienestu).

Šie ir tikai trīs piemēri. Varbūt pašvaldība var atrast pavisam citus paņēmienus, kā realizēt plānošanas sabiedriskās apspriešanas pirmo posmu. Ļoti vēlama būtu arī diskusija ar dažādām profesionālajām grupām, ar atšķirīgu vecuma un interešu grupu pārstāvjiem. No normatīvo aktu puses ir noteikts tikai minimālais termiņš – četras nedēļas, bet katra pašvaldība atkarībā no vajadzībām var noteikt arī garāku termiņu vai termiņa pagarinājumu.

Sabiedriskās apspriešanas pirmajā posmā tiek saņemti arī institūciju nosacījumi plānojumam. Izmantojot pirmajā sabiedriskās apspriešanas posmā iegūto informāciju, teritorijas plānotāji izstrādā kartogrāfiskos materiālus, saistošos apbūves noteikumus un paskaidrojuma rakstu, kas kā teritorijas plānojuma 1. redakcija tiek nodots pašvaldības domei (padomei) lēmuma pieņemšanai par 1. redakcijas nodošanu sabiedriskās apspriešanas otrajam posmam. Ja padome nolemj nodot plānojuma 1. redakciju sabiedriskai apspriešanai un atzinumu saņemšanai no institūcijām, kuras ir izsniegušas nosacījumus, tad "Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi" paredz:

38. Par sabiedriskās apspriešanas otro posmu, kas ilgst ne mazāk par sešām nedēļām, vietējā pašvaldība publicē paziņojumu vietējā laikrakstā (ja nepieciešams, arī rajona laikrakstā, kurš tiek izdots ne retāk kā reizi nedēļā) un laikrakstā "Latvijas Vēstnesis". Paziņojumā norāda:

38.1. vietējās pašvaldības domes (padomes) lēmumu par vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma pirmās redakcijas nodošanu sabiedriskajai apspriešanai un atzinumu saņemšanai;

38.2. sabiedriskās apspriešanas otrā posma termiņu;

38.3. vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma pirmās redakcijas izstādīšanas vietu un laiku;

38.4. sabiedriskās apspriešanas pasākumu norises vietu un laiku;

38.5. apmeklētāju pieņemšanas un rakstisko priekšlikumu iesniegšanas vietu un laiku.

39. Sabiedriskās apspriešanas otrajā posmā izvērtēšanai nodod un pieejamā vietā un laikā vietējā pašvaldībā vai tās institūcijā izstāda vismaz šādus materiālus un dokumentus:

39.1. izstrādātā vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma pirmo redakciju;

39.2. spēkā esošo vietējās pašvaldības teritorijas plānojumu;

39.3. vietējās pašvaldības attīstības programmu;

39.4. augstāka plānošanas līmeņa teritorijas plānojumu un atbilstošo attīstības programmu;

39.5. pārskatu par iedzīvotāju viedokli, priekšlikumiem, kas saņemti vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma pirmās redakcijas izstrādes gaitā.

Otrais apspriešanas posms ir laiks, kad katrs iedzīvotājs, īpašnieks vai ieinteresētā persona var iepazīties ar piedāvāto projektu, ko radījusi darba grupa. Otrajā posmā pašvaldībai jānodrošina iedzīvotājiem iespējas saņemt plānotāju skaidrojumu par sagatavoto materiālu un komentārus. Arī otrajā sabiedriskās apspriešanas posmā ir jāplāno informatīvie pasākumi, bet to saturs un daudzums jānosaka, izvērtējot pirmajā posmā saņemtos priekšlikumus. Ja pēc sabiedriskās apspriešanas otrā posma beigām tiek konstatēti būtiski trūkumi, neatbilstība nosacījumiem vai kļūdas, pašvaldības padome nodod 1. redakciju labošanai. Tādā gadījumā pēc korekciju veikšanas tiek atkārtots sabiedriskās apspriešanas otrais posms.

Gan pirmajā, gan otrajā sabiedriskās apspriešanas posmā iedzīvotāju aktivitāte lielā mērā ir atkarīga no plānotāju ieinteresētības un plānotajiem pasākumiem. Tomēr ļoti būtiski iedzīvotāju aktivitāti ietekmē arī pašvaldībā notiekošās ekonomiskās aktivitātes. Tas gan vairāk ir attiecināms uz pagastiem un mazajām pilsētām. Rīgā sabiedrības iesaistīšanās plānošanā proporcionāli iedzīvotāju skaitam varētu būt viena no zemākajām, bet mazajos pagastos iespējams uzrunāt katru ģimeni. Var atrast korelāciju starp zemes izmantošanas intensitāti un sabiedrības aktivitāti, taču var atrast arī korelāciju starp teritorijas plānotāju (pašvaldību) profesionalitāti un attiecīgās pašvaldības iedzīvotāju attieksmi pret teritorijas attīstību. Īpaši svarīgi tas ir teritorijām, kurās zemes izmantošanas intensitāte ir zema un ir grūti prognozēt perspektīvo attīstību.

Paziņojumu par teritorijas plānošanu paraugi

Publicēti laikrakstā "Latvijas Vēstnesis" 12.11.2004. (Nr. 180 (3128)) rubrikā "Paziņojumi par teritorijas plānošanu"

Paziņojums par Saldus pilsētas teritorijas plānojuma sabiedriskās apspriešanas otro posmu

Saldus pilsētas dome paziņo, ka tiek turpināts darbs pie Saldus pilsētas teritorijas plānojuma izstrādes. Saldus pilsētas Teritorijas plānojuma sabiedriskās apspriešanas 2. posms tiek organizēts no 2004. gada 19. novembra līdz 2005. gada 10. janvārim. Saldus pilsētas teritorijas plānojums ir izstrādāts laika posmam līdz 2012. gadam. Plānojums izmantojams tālākajai detālai pilsētas attīstības plānošanai. Tas ir informatīvs materiāls pilsētas iedzīvotājiem, kas ļauj pilsētniekiem izteikt savu viedokli par teritorijas attīstību. Saldus pilsētas dome katram zemesgabala īpašniekam lūdz pievērst uzmanību izstrādātajam Saldus pilsētas teritorijas plānojumam, lai pārliecinātos par sava zemes īpašuma izmantošanas perspektīvām tuvākajā nākotnē. Ar teritorijas plānojuma materiāliem var iepazīties visi interesenti Saldus pilsētas domē Striķu ielā 3, Tūrisma informācijas centrā (ieeja no Kalpaka laukuma puses) katru darba dienu no pulksten 8.00 līdz 12.00 un no 13.00 līdz 17.00. Nepieciešamos paskaidrojumus saņemt un rakstiskus priekšlikumus iesniegt var minētajā laika posmā Saldus pilsētas domē. Lai saņemtu rakstisku atbildi, fiziskām personām jānorāda vārds, uzvārds, dzīvesvietas adrese; juridiskām personām – nosaukums, juridiskā adrese. Līdz publiskās apspriedes beigām plānojuma apspriešanā konsultācijas sniedz domes speciālisti. Atbildīgā amatpersona par teritorijas plānojuma sabiedriskās apspriešanas procesu – Saldus pilsētas domes izpilddirektors J. Jurčiks (tāl. 3807270, e-pasts: izpilddirektors@dome.saldus.lv). Priekšlikumu un atsauksmju analīze notiks 29. decembrī pulksten 15.00 Saldus pilsētas domes zālē.

Paziņojums par teritorijas plānojuma sabiedrisko apspriešanu

Limbažu rajona Braslavas pagasta padome paziņo par Braslavas pagasta teritorijas plānojuma sabiedriskās apspriešanas 2. posma uzsākšanu (padomes 2004. gada 3. novembra protokols nr. 8.1.). Interesenti aicināti iepazīties ar teritorijas plānojuma 1. redakcijas materiāliem un sniegt rakstiskus priekšlikumus no š. g. 4. novembra līdz 16. decembrim darb dienās no pulksten 8.30 līdz 16.00 Braslavas pagasta padomē, "Kalnārēs", p/n Blankaskrogs, Limbažu rajons, LV-4068. Sabiedriskās apspriešanas sapulce paredzēta 2004. gada 10. decembrī pulksten 11.00 Vilzēnu skolā. Par teritorijas plānojumu atbildīgā persona – padomes priekšsēdētāja Dzintra Kārklīņa, tālr./fakss 4031006.

Paziņojums par detālpilnojamu

Pamatojoties uz LR Ministru kabineta 2000. gada 5. decembra noteikumiem nr. 423 "Noteikumi par teritorijas plānojumiem", Liepājas pilsētas dome nodod publiskai apspriešanai detālpilnojamu projekta, kurš paredz grozījumus pašvaldības teritorijas plānojamā teritorijai starp ZIEMEĻU MOLU, PIESTĀTNES IELU, PULKVEŽA BRIEŽA IELAS nepāra numuru pusi līdz TURAIDAS IELAI, zaļo zonu no TURAIDAS IELAS līdz KAROSTAS KANĀLAM, KAROSTAS KANĀLA krastu un projektējamo AVIĀCIJAS IELU, 1. redakciju. Projektu izstrādājis arhitekta Ulda Pilēna birojs. Projekta vadītāja – Liepājas SEZ teritorijas plānotāja Iveta Ansonē. Izstrādātā plānojuma materiāli būs pieejami apskatei Liepājas pilsētas domes ēkas 1. stāva vestibilā Rožu ielā 6, Liepājā, un SIA "Karosta" ēkas 1. stāva vestibilā Imantas ielā 3,

Liepājā. Publiskās apspriešanas termiņš noritēs 6 nedēļas no šī sludinājuma publicēšanas LR laikrakstā "Latvijas Vēstnesis". Sabiedriskās apspriešanas laikā varēs saņemt speciālistu skaidrojumus par projektu – Liepājas pilsētas Būvvaldē Rožu ielā 6, Liepājā, katru trešdienu no pulksten 14.00 līdz 17.00 un Karostas namu pārvaldē Imantas ielā 3, Liepājā, katru pirmdienu no pulksten 16.00 līdz 18.00 pie Ivetas Ansones. Ierosinājumi un atsauksmes iesniedzami Liepājas pilsētas Būvvaldē Rožu ielā 6, Liepājā, LV-3401, vai pa faksimilu 3423391, vai elektronisko pastu gita@dome.liepaja.lv. Ierosinājumos un atsauksmēs lūdzam norādīt jūsu adresi; fiziskām personām jānorāda vārds, uzvārds; juridiskām personām – nosaukums un uzņēmuma reģistrācijas numurs. Izstrādāto detālo plānojumu paredzēts izskatīt un pieņemt lēmumu atklātā Liepājas pilsētas domes sēdē, par ko tiks paziņots laikrakstā "Latvijas Vēstnesis" un "Kurzemes Vārds".

Paziņojums par detālo plānojumu zemesgabalam "Kārkliņi" Rīgas rajonā, Salaspils pilsētas lauku teritorijā

Salaspils pilsētas ar lauku teritoriju dome 2004. gada 27. oktobrī ar nr. 21, 28.§ apstiprinājusi kā saistošos noteikumus "Detālo plānojumu zemesgabalam "Kārkliņi" Rīgas rajonā Salaspils pilsētas lauku teritorijā". Ar detālā plānojuma pilnu dokumentāciju var iepazīties Salaspils pilsētas ar lauku teritoriju būvvaldē Līvzemes ielā 8, Salaspilī, LV-2169.

Paziņojums par detālā plānojuma teritorijai Rīgas raj. Mārupes pag. saimniecībai "Kļaviņas" projekta sabiedriskās apspriešanas pirmo posmu

Izstrādāšanas mērķis ir nodrošināt minētās teritorijas izmantošanu, kas veicinātu līdzsvarotu ekonomisko attīstību un saglabātu vidi atbilstoši pašvaldības ilgtermiņa prioritātēm un attīstības plāniem. Projektu izstrādā SIA "Uģis Šēnbergs" – arhitekts, projekta vadītājs Aivars Krūmiņš. Sabiedriskās apspriešanas pirmais posms no š. g. 8. novembra līdz 12. decembrim. Ar projektu var iepazīties SIA "Augusta Viens" P. Lejiņa ielā 9–23, tālr. 9474816. Tiks pieņemti un izstrādāti tikai rakstiski priekšlikumi, kas būs iesniegti līdz 12.12.2004.